

TRADICIJA I INOVACIJA U DIJALEKTNJOJ POEZIJI JOJE RICOVA

MARIJANA FABIJANIĆ

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti
Sveučilište u Zadru
mfabijanic@unizd.hr

UDK: UDK 821.163.42-052Ricov, J.
Izvorni znanstveni rad
Primljen: 1. 12. 2023.
Prihvaćen: 15. 1. 2024.

SAŽETAK

U radu se obrađuju tradicijski i inovacijski elementi u dijalektnoj zbirci *Čã sã ĩs nãmĩn mõrbĩnũãš* Joje Ricova.¹ U analiziranim stihovima uočena su jezična obilježja kaljske čakavice, izdvojeni su primjeri tema i motiva, leksičkih odabira i pjesničkih figura u kojima je vidljiva spona s književnom tradicijom i odmaci od nje ostvareni eksperimentiranjem na planu tvorbe riječi i upotrebe interpunkcije. Utvrđeno je da tradicija i inovacije nisu u raskoraku, nego su sinkronizirane i izazivaju divljenje čitatelja.

KLJUČNE RIJEČI:

čakavska poezija, Joja Ricov, jezična i književna baština, inovacija

¹ Rad se temelji na neobjavljenom izlaganju „Tradicija i inovacija u pjesničkom diskursu Joje Ricova“, održanom na znanstvenom kolokviju o Joji Ricovu, u Zadru 22. svibnja 2017.

UVOD

Joja Ricov (1929. – 2017.), pjesnik, prevoditelj, antologičar, književni i likovni kritičar², 1989. godine objavljuje u vlastitoj nakladi zbirku pjesama *Čã sē ïs nãmĩn mōrbĩnũaš*, unikatnu i u njegovu pjesničkom opusu i u kontekstu suvremenog čakavskog pjesništva. Do tada je stvarao na standardnome hrvatskom jeziku. Rani stihovi objavljeni su mu u knjizi *Jesenas i danas. Lirika osmorice* (1954.), zajedno s pjesmama Tina Ujevića, Frana Alfrevića, Saliha Alića, Dragutina Vunka, Vladimira Rema, Bore Pavlovića i Kazimira Urema. Bio je prepoznavan i prešućivan, cijenjen i osporavan. Unatoč zatočeništvu u logoru na otoku Sv. Grguru od 1959. do 1961. godine³, sačuvao je kreativnu snagu i objavio dvije samostalne zbirke *Marabunta* (1968.) i *T(r)ajna paučina m(r)aka* (1986.). Dio stihova nastalih od 1950. do 1994. godine tiskao je u zbirci *Job s drugima* (1998.), nakon društvenih i političkih promjena kojima se nadao i koje je iščekivao, kako je zapisao u pjesmi „Kȑe šũorte svĩt“ nastaloj 8. – 10. kolovoza 1989.: „čĕkũn doklĕ ne dōũškũn / dōũškũn da kãne / (a ĕĕ lĩ?) // dã plãne Dũn ĩz Planĩne / bonãca – ũlje – milĩna da // prãsne Slōbōdã! / (dã izrōnĩn?)“ (9–10).

Uoči povijesnih zbivanja s kraja osamdesetih i početka devedesetih godina prošlog stoljeća, Ricov se vraća svojem zavičaju i svojem jezičnom ishodištu, kaljskoj čakavici. U to vrijeme pjesnička produkcija na čakavskim govorima, iako na margini u odnosu na pjesništvo na standardnom jeziku, živi i objavljuje se u časopisima (npr. *Čakavska rič* i *Mogućnosti* u Splitu, *Zadarska revija* u Zadru) i samostalnim zbirkama, npr. *Litnjo mišoncija jazikov* Stjepana Pulišelića na govoru Škripa na otoku Braču (1980.); *Libro Dubaja Marusa* Šime Vučetića na velolučkom govoru (1984.), *Vrime od škoja* Zlatana Jakšića na selačkoj čakavici (1988.). Pjesničkih zbirki na kaljskom govoru do Ricovljeve nije bilo (Fabijanić, 2013: 1). Ona je prethodnica i pobudnica djela Milene Rakvin Mišlov (*Mene moja baba*, 1992.) i Zorana Perina Džoa (*Muore muajo*, 2003.). Stvaralaštvo mladih kaljskih čakavskih pjesnika, Joja Ricov dočekaao je, pratio i prikazivao „s radošću i s mĩljem“ (Ricov, 1992: 14), što ne iznenađuje jer to je tradicija kojoj je on pokretač.

² O životnom putu i stvaralaštvu Joje Ricova vidi Maštrović (2014).

³ O zatočeništvu Joje Ricova na otoku Svetom Grguru vidi Livljanić (2014).

DIJALEKTNA POEZIJA JOJE RICOVA KAO ISTRAŽIVAČKI IZAZOV

Neprijeporna je umjetnička vrijednost dijalektnog stvaralaštva Joje Ricova. Povodom pjesnikova 85. rođendana, Tonko Maroević (2014: 9–11) istaknuo je neuobičajenu kombinaciju opuštenosti i dosjetljivosti, osjećajnosti i šaljivosti kojom su Ricovljevi stihovi na kaljskom idiomu osvježili našu vernakularnu liriku. Istim povodom, Cvjetko Milanja (2014: 12–16) u tematski raznolikim Ricovljevim čakavskim ostvarenjima prepoznaje pjesništvo istovremeno naslonjeno na tradiciju i odvažno za eksperimentiranje. Cijeneći njegovu pjesničku uvjerljivost, znalačko korištenje ironije i humora i poigravanje zvukovnim asocijacijama, Milanja je Ricova svrstao uz bok s Nazorom, Gervaisom i Balotom.

U suglasju s navedenim ocjenama umjetničke kvalitete zbirke *Čã sê ïs nãmĩn mōrbĩnũaš*, u ovom istraživanju pristupa joj se kao višestrukom istraživačkom izazovu. Jedan od njih jest odnos Joje Ricova prema dijalektu. Na temelju rezultata dosadašnjih istraživanja, u pjesničkim tekstovima u cijelosti napisanim na dijalektu moguće je identificirati dosljednu primjenu lokalnog govora u sinkronijskoj perspektivi (npr. čakavski govor Magde Marinković odgovara govoru srednje i starije generacije Milnjana, Galović, 2013: 84), korištenje arhaične forme lokalnog govora (npr. kaljski govor u tekstovima Milene Rakvin Mišlov, Galić i Lisac, 2016: 76) ili revitaliziranje autohtonog idioma koji je na terenu potisnut ili je doživio znatne promjene (npr. kaštelanska čakavica kako je zabilježena u poeziji Miroslava Luketina Sarajčeva, Tomelić-Ćurlin, 2009: 85). Kako bi se pobliže odredile značajke čakavštine Joje Ricova, u ovom se radu pjesnikovi jezični odabiri uspoređuju s rezultatima terenskog istraživanja provedenog 2017. i 2018.⁴, s ekvivalentima zabilježenim u dijalektološkim vrelima (Lisac, 1997; Benić, 2013) i u pjesničkoj produkciji na kaljskom govoru (Rakvin Mišlov, 1992 i Perin Džo, 2003).

Sljedeći istraživački izazov je rasvjetljavanje uloge dijalekta u Ricovljevu pjesničkom diskursu. Polazeći od distinkcije ilustrativne i stilske funkcije dijalekta u književnom tekstu (Brozović, 1986), odnosno etnografske i estetske zadaće čakavskih pjesnika (Sorel i Janković-Paus, 2012: 205), analizom se želi utvrditi koristi li se Ricov kaljskom čakavicom isključivo i samo radi njezina dokumentiranja te koje stilske učinke postiže implementiranjem lokalnog govora.

⁴ Istraživanje je provedeno u okviru projekta IP-2014-09-1946 Dijalektološka i jezičnopovijesna istraživanja hrvatskoga jezika, voditelj: prof. dr. sc. Josip Lisac, koji je sufinancirala Hrvatska zaklada za znanost.

Kako bi se rasvijetlio odnos između tradicije i inovacije u Ricovljevu pjesničkom diskursu, njegova zbirka *Čà sē ìs nāmīn mōrbīnūaš* sagledava se u kontekstu suvremene čakavske poezije. Samim odabirom čakavštine za sredstvo umjetničkog izražavanja, Joja Ricov uklapa se u književne tokove u nas. Kao što je poznato, u 20. stoljeću na čakavštini su napisana iznimno vrijedna književna ostvarenja, osobito pjesnička⁵, ali i prozna i dramska (Lisac, 2013). Tiskan je niz autorskih zbirki i više izbora najvrjednijih čakavskih pjesničkih prinosa, od *Hrvatske moderne lirike* D. Tadijanovića i O. Delorka iz 1933., *Antologije nove čakavske lirike* I. Jelenovića i M. Petrisa iz 1934. do *Čakavskog pjesništva XX. stoljeća* M. Stojevića iz 1987. godine. Usporedbom Ricovljeve zbirke *Čà sē ìs nāmīn mōrbīnūaš* sa suvremenom čakavskom pjesničkom produkcijom koja joj je prethodila, otvaraju se i pitanja: prihvaća li autor tradicionalne pjesničke matrice ili odstupa od njih; kojim temama i motivima, tehnikama i pjesničkim figurama nasljeduje tradiciju, a po kojima je jedinstven i kreativan?

Nadalje, konvencionalne metafore koje Ricov preuzima iz svakodnevne komunikacije razdvajaju se od inovativnih, sagledava se povezanost jezika i mišljenja i prijenos nejezičnih sadržaja u jezične strukture, pri čemu se posebno prati prisutnost slika iz fizičkog i kulturnog okruženja. O reinterpetaciji i stvaranju novoga u analiziranoj zbirci promišlja se u kontekstu hrvatske, poglavito čakavske književne tradicije.

ČAKAVŠTINA JOJE RICOVA

Joja Ricov u zbirci *Čà sē ìs nāmīn mōrbīnūaš* sabrao je svoja 22 pjesnička teksta na čakavskom. Kako je i sam istaknuo u njezinu *Proslovu*, odabrao je lokalni govor svojega rodnog mjesta Kali na otoku Ugljanu potaknut željom za očuvanjem jezične baštine: „Da bi i dalje – na ovom danas fluidnom adrijskom sprudu u *skrači* Lijepe Naše [...] – živjela riječ Arvatâ, rodila se i ova knjiga“ (Ricov, 1989: *Proslov*, nenumirirana stranica). Slijedom ove jasno izražene pjesničke motivacije u zbirci se očekuje dosljedno implementiranje jezičnih obilježja kaljskog govora čije bilo i neokaljanost autor snažno osjeća (Ricov: *ibid*), iako nisu isključeni odmaci od njega u zanosu pjesničkog stvaranja.

⁵ O antologijama čakavske poezije u 20. stoljeću vidi Rabac-Čondrić, 1992/93; 1993/94. Čakavske antologije. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 32-33 (22-23): 203–221.

Fonološka obilježja

U zbirci *Čã sê ïs nãmĩn mõrbĩnũaš* Joja Ricov vjerno prenosi fonološka obilježja kaljske čakavice⁶. Diftongiranje izvorno dugih samoglasnika *a*, *e* i *o*, po kojem je kaljski govor prepoznatljiv (Benić, 2013: 16; Galić, Lisac, 2016: 59), potvrđeno je u domaćem leksičkom fondu, npr. *tũac* 'otac' (38), *pĩeta* 'peta' (30), *dvũor* 'dvorište' (29), *kũosa* 'kosa' (30), i u dijelu posuđenih leksema. Dvoglas su adaptacijskim procesima dobili romanizmi, npr. *kolũajna* 'ogrica' (17), *toĩerna* 'taverna, konoba' (15), *gũoditi* 'uživati' (19), dok su bez dvoglasa *kolũr* 'boja' (52) i *Skũla* 'škola' (40). Pretpostavlja se da su posuđenice s dvoglasom mlađe i da su „u kaljski ušle nakon diftongacije“ (Benić, 2013: 16). Dosljedno su prenesena i druga obilježja vokala: otpadanje u inicijalnom položaju, npr. *Mẽrika* (82), *Ustrãlija* (81), *nã* 'ona' (31), *võ* 'ovo' (7) i zatvaranje *a* i *o* „u slogu zatvorenu nazalom“ (Benić, 2013: 24), npr. *ũnda* 'onda' (94), *srũn* 'sram' (94), *kunfẽti* 'vrsta bombona' (38). Potvrđeno je slogotvorno *ř*, npr. *čřka* 'vrsta smokve' (62).

Evidentirana je očuvanost fonema *h* u kaljskom govoru, u imenici *tlũoh* 'tlo, pod' (42). Od palataliziranih i jotiranih skupina *sk*, *st*, *zg*, *zd* (Benić, 2013: 13) potvrđena je skupina *šć* u *gũšćerica* 'gušterica' (12), *nĩšće* 'ništa' (19), *šćũap* 'štap' (40, 92). Ovjerene su očuvane skupine *čr* i *jt*, npr. *čřĩšnja* 'trešnja' (40), *čřĩva* 'crijeva' (83); *obũajti* 'obići' (45). Dosljedno je evidentiran prijelaz *l* > *lj*, npr. *gljẽdati* (106). Vjerno su prenesene disimilacije *n – n* > *l – n* i *r – r* > *l – r*, karakteristične za fonološke adaptacije romanizama u kaljskom govoru, npr. *lũncĩjãti* 'zvoniti crkvenim zvonima na poseban način, brencati' (15), *litřãt* 'portret, slika' (58). Potvrđeno je otpadanje *t* i *d* u finalnom položaju, npr. *pũ* 'put' (24), ali se uz apokopirane susreću puni oblici, npr. *õ* i *õd* („čã dalečĩje õ krãja [...] zvĩr õd čovĩka“, 9); *kã*, *kãd* i *kãda* („Kã” je čũ“, 28; „kãd gã jĩe i kãda gã ne bũde“, 31). Dental *d* otpada u skupini *dn*, npr. *je’no*, *-ã* 'jedno,-a' („õ jẽ’nĩe do drũge řĩve“, 44). Potvrđeno je suglasničko premetanje, npr. *žeruãkva* 'žeravica' (42). Ricov se koristi oblikom s premetanjem *rẽoplan* 'avion' (38), dok Milena Rakvin Mišlov bilježi *eroplan* (MMB 119). Protetsko *j*-zabilježno je pred inicijalnim *i*- u *jĩme* 'ime' (41; usp. MM 40), *jĩmãti* 'imati' (18), ali ga nema romanizam *intrũada* 'polje' (59) za razliku od čakavštine Milene Rakvin Mišlov (Fabijanić, 2013: 236; Galić, Lisac, 2016: 59).

⁶ Svi naglasci u radu navedeni su kako su zabilježeni u analiziranim zbirkama pjesama i u korištenoj leksikografskoj građi.

Leksička obilježja

Analizom Ricovljevih stihova na leksičkoj razini, kao i na fonološkoj, evidentna je čakavska osnovica. Iz slavenskog leksičkog fonda spomenimo imenicu *pěteh* 'pijevac' kojom Ricov imenuje domaću životinju („pěteh špancıra dvūorun“, 51) kao i suvremeni govornici kaljskog govora starije i mlađe generacije. Zabilježena je i u obližnjim čakavskim govorima u istom obliku i značenju, npr. u ošljačkom i u rivanjskom govoru (RGOO 160, RRG 217), ili u fonološkim varijantama, npr. na Istu *pětoh* (RGOI 270). Uporaba ikavskog naziva *pivac* ograničava se, prema potvrdama ispitanika, na pijetla kao trgovačku robu ili namirnicu. Ricov se koristi glagolima *dūoškat* 'dočekati' („jō čā sī dūoškala“, 63) i *tīliti* 'uživati' („tīlīn / zabrūnčin / u rāju korūtaljov i vrěšće“, 9). Prvi potvrđuju i kasniji kaljski pjesnici (MM 24, 40) ali nije zabilježen u konzultiranim čakavskim rječnicima. Drugi je također korišten u istoj formi i značenju u stihovima na kaljskom govoru (MM 29). Evidentiran je u govoru Ošljaka sa značenjem „ugodno se osjećati u ležanju, raskomoditi se“ (RGOO 228) i Kukljice gdje označava „poslije jela odmarati, nakon jela počivati“ (RGMK 311). Pridjev *trudan* Ricov koristi u značenju 'umoran, izmoren' (34, 110), karakterističnom za čakavske govore (RGMK 318, RGOO 232, RGOI 400) i potvrđenom u pjesničkom diskursu na kaljskom govoru drugih pjesnika (npr. MM 16). Zamjenica *čā* potvrđena je i u upitnoj i u odnosnoj funkciji („Čā tī sē tāko prěši?“, 85; „svě čā si izmlāščū“, 101). U Ricovljevim stihovima susreću se priloške forme karakteristične za čakavske govore (npr. *sěgutra* 'jutros' u stihovima „čā sān Tē / sěgutra / molīla“, 98; usp. isti oblik potvrđen je u ošljačkom i rivanjskom govoru, RGOO 196; RRG 266) i pojedine specifične forme (npr. *izdoklēc* 'odakle' u stihovima „nīsan dočūnfā čīgōva je / nī izdoklēc“, 23; usp. u ošljačkom govoru *izduōklen*, *ōklen*, RGOO 73; u kukljičkom govoru *ōkle*, RGMK 192). Prilog *kakō* 'kao' („kakō kūaplja“, 20) u Ricovljevim tekstovima javlja se i u varijanti s rotaciranim naveskom *r* (Galić, Lisac, 2016: 63) *kakōder* („kakōder bōja“, 20). Prijedlog *spōli* 'uz' („A tī – / živī spōli 'volīku skupočū“, 82) nakon Ricova potvrđuju i drugi kaljski pjesnici (MMB 20). Zabilježen je i u rivanjskom govoru (RRG 277), ali nije evidentiran u RKG, RGOO, RGOI.

Utjecaj novoštokavskog leksika na kaljski govor slabo je atestiran u Ricovljevim stihovima. Prisutne su, primjerice, imenice *kēsica* 'mala kesa' (44; usp. *vrěčica*, RGOI 428) i *tājac* 'muk, tišina' (17) preuzete iz standardnog hrvatskog jezika. U posuđenom leksičkom fondu u kaljskom govoru dominiraju romanizmi, od kojih su u Ricovljevim stihovima uključene imenice *bolotūra* 'terasa' (51),

kundõt ‘zahod’ (79), glagoli *morbini se* ‘ludovati, ludo se zabavljati’, *sulacãti se* ‘igrati se’ (16) i mnogi drugi⁷. Znatno su rjeđi germanizmi (npr. *špancirãti* ‘šetati’, 51) i turcizmi (npr. *kadũna* ‘ugledna gospođa, dama’, 68; *veresija* u izrazu *pũojti na veresiju* ‘završiti na dražbi’, 71). Uočene su i neke recentne posuđenice koje su kaljski pomorci preuzeli iz engleskog (npr. *bõs* ‘šef, gazda’, 74) i španjolskog (npr. *hasijẽnda* ‘imanje s vilom’, 76).

Iako je ukorijenjena u svakodnevni kaljski govorni jezik, čakavština Joje Ricova obuhvaća pojedine lekseme koji nisu potvrđeni terenskim istraživanjem. Neki od njih su arhaizmi preuzeti iz književne baštine, npr. *ljubũovca* ‘ljubav, draga’ („baškã mẽ jẽ višẽ srũn / bãti mũ ljubũovca“, 94; usp. *ljubovca* rabi Petar Zoranić u *Planinama* „more biti mej deklami njegova ljubovca bišẽ“⁸). Ispitanici termin razumiju, ali se njime ne koriste u svakodnevnom kaljskom govoru. Među leksemima koji nisu potvrđeni na terenu ni u aktivnom ni u pasivnom leksiku ispitanika su *kãrnijũol* i *gãvan*. Prvi je naziv germanskog podrijetla (< njem. *Karneol*, Skok II: 53, s.v. *karneol*; NJHR 420) i označava crveni poludragi kamen *karneol*. U Ricovljevim stihovima prilagođen je fonologiji kaljskog govora i uključen u opis jastoga: „Lĩp lĩp je bĩ // kakõ pundapẽt, / kakõ kipĩč na brãncľẽtu. / Lašćĩ sẽ jẽ – kãrnijũol! – / ‘nãko crľjẽni a lustrũn: / jãstog õ’ krãja!“ (17). Drugi naziv, *gãvan* označava bogatuna, bogatog ali grubog, nemilosrdnog čovjeka⁹ i susreće se u romanu *U registraturi* Ante Kovačića s pejorativnom konotacijom: „Seoski gavan nije zaboravio negdje duboko u ormaru naći i izvući tanak rovaš,...“¹⁰. U istom značenju njime se koristi i Ricov: „Zakalãli su / noćũas // Vagũn, / znũn: / pa čã jẽ ‘tã mižĩerija / za ‘vĩ gãvani! // Panamĩẽzi?“ (73).

Stilska obilježja

Iz svakodnevne komunikacije na kaljskom govoru Ricov odabire pojedine uvećanice i pogrđnice, npr. *trĩškẽtina* ‘jaka pljuska, snažan udarac dlanom po licu’ (94); *kũrbĩn sĩn* ‘pokvarenjak’ (71); *mũtũac* ‘mangup’ (67); *škrøvũlja* ‘prasicica, fig. loša ženska osoba’ (81). Ricov se koristi i frazemima ustaljenim u kaljskom go-

⁷ O romanizmima u pojedinim semantičkim poljima u suvremenoj čakavskoj poeziji na govorima otoka Ugljana, v. Fabijanić 2013.

⁸ Petar Zoranić (1569.) *Planine*, izdanje iz 2002., Zagreb: Matica hrvatska, preuzeto s portala Hrvatska jezična riznica: Hrvatski jezični korpus: rezultati (ihjj.hr), pristupljeno 15. siječnja 2024.

⁹ Hrvatski jezični portal (znanje.hr), s.v. *gãvan*, pristupljeno 15. siječnja 2024.

¹⁰ Ante Kovačić (1888.) *U registraturi*, izdanje iz 1999., Zagreb: Bulaja naklada, preuzeto s portala Hrvatska jezična riznica: Hrvatski jezični korpus: rezultati (ihjj.hr), pristupljeno 15. siječnja 2024.

voru, npr. „Kakö lüpřez / u noći (19); „popřila mi je mõzak“ (23); „nřš koristi / pröhljimbüci pä prolřj / takövi smö tř mř“ (63); „řũoldov kakö škälje“ (75); „nř ü tẽ vřre / kakö nř ü kürbẽtřne“ (102); „svẽ po řředũ / kakö Bũog zãpövída“ (107) te konvencionalnim metaforama, npr. konceptualnom metaforom ČOVJEK JE ŽIVOTI-NJA u stihovima „zvřř öd čovřka“ (9), „Kũa zvřř je čövik“ (18, 20).

Metaforika, shvaćena u najřirem smislu kao sveukupnost stilskih figura, u analiziranoj zbirci taköđer je nerijetko istovjetna ili bliska onoj svakodnevnog govora, npr. antonomazija *Planřna* umjesto Velebit (100) i *Grũad* umjesto Zadar (38, 81)¹¹ i personifikacija „sve je řũadnjo dařřä“ (56). Prenesena znaćenja nekih glagola Ricov taköđer preuzima iz svakodnevne komunikacije, npr. pejorativno znaćenje glagola *baliti* nesvrř. ‘sliniti’; fig. ‘govoriti gluposti, bezvezarije’ (30).

Uloga dijalekta

Kreativni duh Joje Ricova nije sputan inicijalno istaknutom motivacijom za dokumentiranjem kaljskog govora. Iako su fonolořka, leksićka i stilська obilježja kaljske čakavice jasno vidljiva, kako je ilustrirano prethodno navedenim primjerima, njegovi stihovi ne svode se na reproduciranje autentićnog lokalnog govora. Valorizirajući njegove jezićne posebnosti, Ricov uspijeva postići određene stilske učinke, npr. leksemima s dvoglasom smještenim u zaseban stih ili na kraju stiha ostvaruje zvućnost i istiće njihov semantićki naboj (u pjesmi „Smũokvo mũoga Dřda“: „pẽdẽpsũana / nẽzãřřtřćena / dřřprẽćũana // [...] brřžna a řzgrãñćũana / [...] jetikljřva i řřřřřĩkũana“, 64), a poredbama i frazemima iz svakodnevnog govora povećava uvjerljivost i živopisnost (npr. „kakö hrřpělji fũmãdũřř / kakö přřři zögãdũřř / tãko jazřř njega / üvik srbř, 95).

Joji Ricovu *domaća rić* nije samo izražajno sredstvo nego i pokretaćka snaga, bař kao řto je to bila najistaknutijim istarskim čakavskim pjesnicima čakavska *beseda*, koja je „nořena dugo u srcu, bila spremna da iz pjesnikove intime izvuće najdublje osjećaje, najznaćajnije doživljaje [...] sposobna i da čövjekove duhovne emanacije prospe po mikrosvijetu i da probije međe koje limitiraju prostore postojanja“ (Rabac-Čondrić, 1991/92: 246). Dakle, može se reći da se ilustrativna i stilska funkcija dijalekta (Brozović, 1986: 32) u analiziranim Ricovljevim pjesmama međusobno prořimaju.

¹¹ Ista figura prisutna je u tekstovima kaljskih pjesnika Milene Rakvin Miřlov i Zorana Perina Dřoa (MMB 123, MM 15).

REINTERPRETACIJA TRADICIJSKIH ELEMENATA

Pjesme Joje Ricova u zbirci *Čã sê ìs nãmîñ mòrbîñuãš*, ukorijenjene u kaljsku govornu baštinu i nadahnute njezinim posebnostima, bliske su čakavskoj književnoj tradiciji, zavičajnim temama i motivima, primjenom razgovornog stila te korištenjem tehnika i pjesničkih figura. Bliskost ovdje ne podrazumijeva imitiranje tradicionalnih modela, nego pojavu istih sredstva i alata u rukama novog umjetnika.

Teme i motivi

Zavičajnost svojstvena dijalektnoj književnosti evidentna je u Ricovljevoj poetici već od njegova interesa za „Buãšćine Hrvuãtov“ i posvete zbirke „škôljimin / čã izdîšu“ (nenumirirana stranica), sve do konkretnih realizacija kao što su: smještanje pjesničkih slika u kaljski uži i širi ambijent i navođenje toponima (*Artîna*, 40; *Brãski dvor*, 38; *Břgãčîelj*, 109; *Drãge*, 59; *Dũoćîć*, 76; *Glavîne*, 42; *Križic*, 25; *Marnjîva*, 42; *Mûl*, 110; *Põbũodũlõvõ*, 44; *Põdũorlîcê*, 45; *Prõšišće*, 29; *Rãhõraça*, 15; *Střžẽnjãk*, 45; *Zasrîdnji*, 59; *Zarũnjiški*, 97) i antroponima (prezimeni *Miřlov*, 40, 75 i *Kolega*, 74; nadimci *Bîmbo*, 40; *Grmũalj*, 40, *Gũlõ*, 41; *Jũkõ*, 40; *Sîpić*, 40 i *Kõngo*, 86) te oslikavanje krajobraza i scena tipičnih za malo ribarsko mjesto. Jedan od mnogih je prizor tunolovaca usidrenih u luci u očekivanju sljedećeg ribolovnog razdoblja: „gljẽdaj jîh / čã se trũdni spõli rîvu // kocũani jedũn ũz drũgõga / - srdẽle u barîlu! - // sũnçaju i tufîñju // do drũgõga škũra!“ (110). Snažna emocionalna povezanost s rodnim krajem eksplicitno je izražena u pjesmi „Nũajskõli kãd orcãju“, sastavljenoj u spomen na „Lũovru Vitlova Lõlu, rîbara prõvog tũnolovca u Kalî“: „vũodeka / čudnovãto võlîñ stũati i // ne bî / izdũovec / nîka' põša čã // toliko mî jẽ vũode lîpo / slũatko biti“ (15).

Međutim, zavičajnost se u Ricovljevim stihovima ne ograničava na geografsku pripadnost, nego obuhvaća kulturni identitet, kao i kod nekih drugih čakavskih pjesnika (npr. u Istri, Orlić, 2006). Pripadnost kulturnom ambijentu ovdje se može prepoznati u spomenu materijalne i nematerijalne baštine i bilježenju vjerovanja i običaja lokalnog stanovništva (npr. „kãdã bî klãmpãnãli / krčãlũn i nogãmîñ / Bãrabana ũ crîkvi // a kã' smõ pũalîli Křnẽvũala“, 41; „kã' bî nãžgali kolẽdu za Ivãñju“, 42). Ricov spominje zaštitnika Kali *Svîetõga Lovrîñca* (41) i njegov spomendan, *Lovrîñju* (15), kršćanske blagdane (npr. *Uskr̥s*, 22, 44; *Ivãñja* 'blagdan Svetog Ivana, apostola i evanđelista, slavi se 27. prosinca', 42) i Biblijske motive

(npr. „a jūa / Ādam usri’ rāja“, 16). Prema Biblijskom tekstu o siromahu Lazaru koji je prosió pred vratima neimenovanog bogataša, od vlastitog imena antonomazijom je nastala opća imenica *lāzar* prenesenog značenja ‘bogalj’¹². Ricov se njome koristi u pjesmi „Prīd kīpūn Gūospīe ò’ Lūzūarija“ u kojoj žena moli za svojeg voljenog i žaleći se na njegovu ružnu naviku psovanja, navezanost na nju uspoređuje s ovisnošću šepavca o štapu ili bogalja o štakama na koje se naslanja: „Gūospē mojà // ‘sū lī tō besīde a / ūn sē / vāj k kă’ cē otvorīti žvāle / ōli īzustīti rīč / ūn sē nūa njē pōdampēlūa // kakò cōto nā šcūap / oli lāzar nā štūaklje“ (92).

Tužna strana otočke zbilje, iseljavanje stanovništva, učestala je tema u suvremenoj čakavskoj poeziji¹³. Ricov je obrađuje u pjesmi „Sri’ bāndūnūane dīdovine“ (50–51), gdje zapanjen, gotovo prestravljen opustjelim krajolikom, nabraja, jedan za drugim, najupečatljivije segmente koji mu ulaze u vidokrug, kao da mjestu prilazi s mora: „Pūste sīke // vāle / lūazi / mēje // prosēdjīn krūov / razvūaljane funīestre“. Osjetno potresen samo ponavlja: „mirīne / mirīne / mirīne“. Zatim je trgnut tračkom nade da je možda magarac preživio („a tovūar?“), ali ga realna slika okruženja prizemljuje pa utučen konstatira: „žīve dūšīe / na sējī īspo’ kūce [...] nī mūaške / da izlētī / īz mrtvīe kamižēle [...] nīko nīder“. U završnom prizoru lastavice koja se vratila na svoje mjesto ispod grede, koji tradicionalno simbolizira početak novog prirodnog ciklusa, Ricov vidi žalovanje i skeptično se pita: „kolīko jōš?“.

Motiv ogovaranja egzemplarno oslikan u pjesmi „Tri nonice“ Drage Gervaisa, prisutan je i u Ricovljevoj zbirci. Nenametljiv je, gotovo usputan u scenama dobronamjernog prepričavanja dogodovština nekoga od sumještana (npr. „Travanjālo mū jē – / govōru u dvūoru.“, 28; „Tāko tī jē i ūn / nūajzūad – šūšūrāju svī po škōlju – / nāša’ svojū – srīcu!“ , 27), a dominantan u pjesmama „Tō sān tē ‘tī pītāti (čū’ sān dī govōru)“ i „Prōkljūata Pānama! (čākūlūone ò’ nevīre)“, kako je i najavljeno u njihovim podnaslovima. U njima Ricov stvara dojam transkripcije, doslovnog prijenosa razgovora *Kūaljana* i *Kūaljki* pa bilježi i uzvike, ponajviše čuđenja i potvrđivanja, nerijetko ironičnog: „Ē, ahān: / tō sān tē ‘tī pītāti.“ (72); „A žīnsketīne īn?... // Ehē, za dīkū sū jīn! // Ahā!“ (77).

Zavičajnim temama i motivima Ricov uranja u tradiciju dijalektnog pjesništva, ali je u njihovu pojedinačnom odabiru i obradi suveren i vjeran svojemu osobnom životnom iskustvu i pjesničkom nadahnuću. Primjerice, od biljnih i životinjskih motiva u njegovim stihovima susreću se *agač* ‘brancin’ (53), *angūlja* ‘jegulja’ (53), *gūščērīcā* ‘gušterica’ (47), *jāstog* (53), *jūnjčić* ‘malo janje’ (37), *kliškūar*

¹² Hrvatski jezični portal (znanje.hr), s.v. *lāzār*, pristupljeno 15. siječnja 2024.

¹³ Temu egzodusa u poeziji istarskih čakavskih pjesnika obradila je Rabac-Čondrić (1991/92).

‘šorpion’ (19), *kozlīc* (37) te *cinprēs* ‘čempres’ (47), *grūozje* ‘grožđe’ (24), *mūrva* ‘dud’ (50), *sļīva* ‘šljiva’ (25), *smūokva* ‘smokva’ (47, 48) i drugi. Podrobnijim uviđom vidljivo je da su u Ricovljevim pjesmama posebno mjesto našle upravo vrste prototipnih osobina i oblika ponašanja koje se mogu preslikati na ljude, npr. „kādā sān bī kakō jūnjčīc / ōli kozlīc // tūsān a svīma drūag“ (37).

Struktura zbirke i pjesama

Odnos Joje Ricova prema tradiciji vidljiv je i u ustroju zbirke i pjesničkog teksta. U strukturi djela nazire se težnja za skladom i poštovanjem forme, a u otklonu od izostrofične sheme i vezanog stiha ogleda se Ricovljeva neobuzdanost i umjetnička razigranost. Nasuprot pjesničkoj slobodi uočava se pomno osmišljeni raspored 22 pjesnička teksta u pet cjelina, s po 11 pjesama u prvim dvjema i u zadnjim trima cjelinama. Ricov svoju zbirku oblikuje u svojevrсну petočinku u kojoj pet pjesama prve cjeline naslovljene *vēruči sē kakō skūot krēz plūot* odgovara ekspoziciji, u šest pjesama drugog dijela, *i ðd onūoga svīta*, odvija se zaplet, a sedam dužih tekstova trećeg dijela, *prōkljata pānama*, predstavlja kulminaciju. Do obrata dolazi u trima tekstovima pete cjeline, *svīeti mūoj nā grāndēlāmīn lovrīnce*. Zadnji dio, *epiūog*, sa samo jednom pjesmom donosi rasplet i zaokruživanje pjesničkog ciklusa koji je slikovito započeo pjesmom „Čīn sān sē izlēga“ a završava u „Přvīn pūortu svīta“.

Naslanjanjem na književnu tradiciju može se smatrati i primjena temeljne uloge lirskih, epskih i dramskih elemenata koju Ricov ne odbacuje, nego kreativno implementira u svojim pjesmama. U literarnim samoanalizama „Čīn sān sē izlēga“, „Kīe šūorte svīt“ i „Vēruči se kakō skūot krēz plūot“ u kojima obrađuje osobne egzistencijalne preokupacije, Ricov umješno kombinira refleksiju, deskripciju i naraciju. U autobiografskoj priči „Blūažēno onō vřīme“ tehnika pjesničke naracije bliska pripovijedanju u usmenoknjiževnoj tradiciji, dominira u nizanju idiličnih scena djetinjstva:

„vřīme mīrno
blagoslovljenō i svīeto [...]

kā’ smō pūščāli brodiči
u kablū
dā būrdīžaju pō lūšji [...]

blūažəno onō vrīme
kādā smō bābūljūn
strīesāli čičīndre u Mīšlovih [...]

‘nō vrīme
kă’ smō sē igrāli na bātīmūru [...]

kādā bī
svē jedūn ză drüğīn
talagāli kōlo pō cīmīntu

ōli krčāli
krëz korīzmu i
pīvali
svē u jēdūn glūas [...]“ (38–41)

Na završetku pjesme, prethodno istaknuti pripovjedni diskurs zamijenjen je opisom fizičkog, mentalnog i emocionalnog stanja lirskog subjekta u vrijeme naglog odrastanja, čime je ostvaren snažan kontrast između bezbrižnosti, zaigranosti i zaštićenosti u okruženju obitelji, vršnjaka i sumješšana u djetinjstvu i osjećaja slabosti, osamljenosti i tjeskobe u ranoj mladosti, kada je pun snova i nadanja, ali opterećen refleksijama o vlastitoj slabosti i o prolaznosti života:

„jādan tī sān tī gā
kakō sâ’ bīzo narēsa i
prīkljūsī sē
umrīti?

‘vāko zelīn i mlūd!
a tōlić sān...“ (47)

Monološkim ili dijaloškim formama Ricov se često približava dramskom tekstu, kako je i najavio podnaslovom zbirke *Pīsmē i dramolōzi*. Dramski elementi nisu rijetkost u čakavskom pjesništvu 20. stoljeća, primjerice pjesma „Svađa na rīvi“ Stjepana Pulišelića definirana je malom upjesmljenom dramom (Bulimbašić-Botteri, 1995: 151). Ricov se ponegdje njima koristi samo fragmentarno, kao

npr. u pjesmama „Kīe šūorte svīt“ i „Vērūci se kakō skūot krēz plūot“ gdje se lirski subjekt pita: „dī sān ‘vō dospī“ (9), „čā vīše nī zvīzd?“ (12). U šaljivom senzualnom dijalogu „Sulāc prī Zdravumarīju“ cijeli tekst dramski je oblikovan i opremljen didaskalijama za protagoniste:

„ONĀ (tūrkā gā ò’ sēbē): Puštī mē, tāmō se dāj.
ŪN (umiljīva se): Očū, čekaj mālo, sā’ cē...“

Jedna od poveznica analiziranih pjesama s usmenom tradicijom i epikom je apostrofa, kombinirana s personifikacijom, egzemplarno korištena u pjesmi „Smūokvo mūoga dīda“ u kojoj se pjesnik izravno obraća smokvi:

„smūokvo čā sī nās veselīla [...]

čā sī nās
kakō māti mlīkūn
jōš od nūajmānjih nūog
mēdūn svojīn dojīla

čā sī nās uzdīgla
nīko nē muāri zūa tē [...]

kī tī jē kād
kī cē tī ikad
zūa tō
rēcī fūalā?“ (58–61).

Istu ulogu ima i anafora koju je Sanjin Sorel uočio u stihovima Josipa Pupačića i Petra Gudelja (Sorel, 2013: 82–83). U Ricovljevim stihovima, kao i u usmenoj i u pisanoj književnoj tradiciji, prisutne su anafore (npr. „svē sē jē stīslo / svē sē nagrīšpalo òd šūše / svē jē žūadnjo dažjā // dūāž / dūāž / dūāž“, 56), epifore (npr. „Bōže kakō māgānjūn / māgānjūn a dōštīgūn!, 12), uzastopna ponavljanja iste riječi (npr. „grīe dālje / dālje / dālje“, 89) i periodična ponavljanja pojedinih fragmenta, npr. inicijalni stih „Blūažēno onō vrīme“ po kojem je pjesma naslovljena ponavlja se tri puta (40, 42, 44), a fragment „nō vrīme“ četiri puta (37 x 2, 38, 40).

PJESNIČKO EKSPERIMENTIRANJE I INOVATIVNI ELEMENTI

U dijalektnim stihovima Joje Ricova, kao i u onima na standardnom jeziku, odklon od tradicije ogleda se ponajviše u eksperimentiranju, u pjesničkoj upotrebi grafema i interpunkcije, u simbolizmu glasova i leksema¹⁴, u stvaranju novotvorenica i inovativnih metafora. Jedno od obilježja Ricovljevih dijalektnih pjesama jest supojavljivanje navedenih elemenata koje pruža čitatelju osobit estetski užitak.

Grafički simbolizam

Nekonvencionalna upotreba grafema i interpunkcije nije česta u čakavskom stvaralaštvu 20. stoljeća. Jedna od egzemplarnih pjesama je „Aloj“ Tomislava Dorotića (Bulimbašić-Botteri, 1995: 171). Grafijsko eksperimentiranje u stihovima Joje Ricova uočio je Cvjetko Milanja i nazvao ga semiotičkim signalizmom (Milanja, 2014: 13). Slobodnom upotrebom grafema i interpunkcije Ricov postiže semantičku višeslojnost i stilistički naboj. Primjerice, u pjesmi „Svīeti mūoj nā grāndēlāmīn Lovrīnče“, u prvom od šest tročlanih nizova naziva kojima proziva rat, „fločūado / lupēžu / uuubōja“ (100) posebno je istaknuta posljednja riječ, *ubōja* ‘ubojica’, ponavljanjem inicijalnog vokala *u*, čime se postižu asocijativne veze s uzdasima i jaucima žrtava i onih koji ih oplakuju.

U Ricovljevim stihovima i zagrade imaju kreativnu ulogu. Dodavanjem grafema u zagradama pjesnik otvara mogućnost višestrukog semantičkog interpretiranja, npr. „Sā’ je bī sāmo ūn / i jūa: / dvūa stvořēnja, / tājac i – (k)rūaj!“ (17); „posřčene stārice čā / (š)kljōcaju pō škaljīvici i kamīnju“ (61); „smūokvo mūoga Dīda / s(v)ēbedūajna a / bāndūnūana“ (64–5). Ovim simboličkim potencijalom koristit će se i Zoran Perin Džo, npr. „o muore muajo / ča (m)učiš“ (MM 46). Ekspresivnost postiže i grafičkim oblikovanjem strofe, npr. uvlačenjem pojedinih stihova:

„kaköder nēbo
ūarija
mrūak

¹⁴ O Ricovljevu pogledu na eksperimentiranje glasovima i polisemiji u poeziji, vidi Ricov 2013.

jědnako svũder
i vǎvik
i zǎ svě“ (90).

Novotvorenice

Ricov eksperimentira i s leksemima, npr. prefiks germanskog podrijetla *ober-* koji označava „više, starije po zvanju, rangu i sl.“ (<http://hjp.znanje.hr>, s.v. ober-) u odnosu na leksem kojem je pridodan, fonološki prilagođava kaljskom govoru u *obr-* i rabi u stvaranju novotvorenica *ðbrāždaja*, *ðbrnjēziin*: „zmāju / morūno / kânjo // (l)āždajo i **ðbrāždajo** // (v)Rā(g)tu!“ (103); „pā zā njū [...] bīti i ostāti / njēzin i **ðbrnjēzin** // i ðd onūoga svīta // poteštūt!“ (31). Ricovljeve novotvorenice preslikavaju čakavske tvorbene obrasce, npr. *potrmenati* ‘dokrajčiti’ nastao je od tal. glagola *sterminare* ‘istrijebiti, iskorijeniti, uništiti’. U adaptacijskim procesima romanski prefiks *s-* zamijenjen je domaćim *po-*, prema čakavskom tvorbenom modelu: *crniti* → *pōcŕnīti*, *žmāriti* → *požmāriti*: „A kakovu ribu da mu nosu! / Un da je više ne more ni **potrmenati**“ (74); „odkā vēc **požmārile** / ūnda polūako **pōcŕnile**“ (58).

Inovativne metafore

Osim konvencionalnih metafora preuzetih iz svakodnevnog kaljskog govora, u analiziranim pjesmama prisutne su i inovativne figure. Međutim, ni u njima se Ricov ne udaljava od okruženja, štoviše, i u njima se zrcali fizički i kulturni krajobraz portretirane mikrosredine. Primjerice, u opisu emocionalnih stanja lirskog subjekta koristi se slikama iz fizičkog okruženja („sün // kakò cinprës / kakò smũokva spõli plõta“ 47). Isto tako, u ilustriranju pojedinih oblika ljudskog ponašanja Ricov poseže za slikama bliskim kaljskim ribarima, npr. „šćẽgla za kantũn // **kakò podlãnica** / čã sē ispũzne ìs ùdice“ (23); „Zakocũa sē jē zũa njũ / **kakòder tũnja** za sũku“ (24); „a onã nikako dã gã pũšti / da molũa // dũžĩ gã **kakò bãkakũava** / òli **glavũoc** / kã’ nãko nãželjno / pri’ zoru / çapũa / skõsne i // progũca ùdicu“ (27). Na isti naćin i apstraktne pojmove predoćuje konkretnim slikama (Fabijanić, 2013: 215) koje su bliske otoćanima, npr. sreću koja se konceptualizira metaforama SREĆA JE TEKUĆINA U SPREMNIKU, SREĆA JE FIZIĆKA SNAGA, SREĆA JE PRIRODNA SILA, i dr. (Kövecses, 2008: 135), Ricov uspoređuje s morskim valom („Vũalja sē srića i zalĩće / kakò marẽta“ 89) zbog njezina karaktera, ne-

stalnosti i prolaznosti.

U pjesmi „Svīeti mūoj nā grāndēlāmīn Lovrīnče“ posvećenoj „Kualjki svih vrimin ča prokljinje rat“, pjesnik snažno osuđuje lažna opravdanja za pokretanje i vođenje ratova. Intenzitetu njegove poruke osim anafore, doprinose metafora i sinegdoha:

„»U jīme prūavde«
proleŕierov? –
»Boga«

u jīme jazīka čā sē jōš puntūa i
(ne)zaburūavljene a odkāda vēc otūjene
pohljībljene zemljīe

u jīme nāfte
i rīeda i slōbōdīe!«“ (100)

Pjesnička metafora naslanja se na univerzalno predočavanje apstraktnog konkretnim u stihu „u jīme jazīka čā sē jōš puntūa“ u koji je ugrađena konceptualna metafora JEZIK JE BRITVA. Ista je prisutna u frazemima u različitim jezicima (npr. hrv. *imati oštar jezik, biti bridak na jeziku*; tal. *avere una lingua tagliente, avere una lingua che taglia come un rasoio*; engl. *to have a sharp tongue*). Jezik koji se još *puntūa* prema tumačenju samog autora je onaj koji se „ōštrī, rogōborī“ (100). To je, dakle, glas naroda koji se buni. U etimološkom pogledu, *puntāti* je romanizam nastao od tal. *punta* ‘oštrica’, ali u Ricovljevim stihovima odjekuje i *bunt*, germanskog postanja te *buntovnik, puntar*.

ZAVRŠNA RAZMATRANJA

Joja Ricov u rukovetu čakavskih pjesama *Čā sē īs nāmīn mōrbīnūaš* ostvario je pjesničke vrhunce antologijske vrijednosti. Odabirom kaljskog govora za izražajno sredstvo ovo djelo je prvijenac na individualnoj razini stvaralaštva samog autora i u širem kontekstu suvremene čakavske književnosti jer utemeljuje tradiciju dijalektnog pjesništva na tom srednjočakavskom idiomu.

Ricovljeve dijalektne pjesme prožete su bliskošću s kaljskom čakavicom i svi-

ješću o njezinoj arhaičnosti i specifičnosti. U težnji za očuvanjem idioma svojeg zavičaja, u pravilu dosljedno implementira njegova jezična obilježja u vrijeme nastanka zbirke, ali si povremeno dopušta pjesničku slobodu i razigranost, ponajviše na leksičkoj razni. Sa suvremenim čakavskim pjesnicima Ricov dijeli pozitivan odnos prema jezičnoj baštini, zavičajne teme i motive. Analizom su utvrđeni tradicijski elementi koje Ricov reinterpreтира na sebi svojstven način: ucijepljen u otočku zbilju, u svoje pjesničko kazivanje stvaralački inkorporira elemente razgovornog stila, u naraciji zadivljuje lakoćom pripovijedanja, a u dramski oblikovanim tekstovima dinamikom i ludičkim efektima. Odnos Joje Ricova prema tradiciji, obilježen vrednovanjem književne i jezične baštine uz zadržavanje pjesničke autonomije, ponajbolje se ogleda u balansu između ležernosti svakodnevnog govora i težnje za estetskom vrijednošću. Iako je Ricov jedinstvena pojava u čakavskom dijalektnom pjesništvu, svakako ga se može povezati s onim čakavskim pjesnicima koji „antropološko-etnografskom zadatku pamćenja bitka“ dodaju osobitu estetsku komponentu (Sorel i Janković-Paus, 2012: 245). U tom će smjeru nakon njega na kaljskoj čakavici vlastitu pjesničku osobnost izgrađivati Milena Rakvin Mišlov i Zoran Perin Džo. U njihovim će se tekstovima nazirati odmak od kampanilizma pučkog pjesništva i težnja prema ricovljevskom otkrivanju amblema i univerzalne dimenzije individualnog iskustva, pa ne iznenađuje da je sam Ricov u Perinovoj pjesmi „Cesarica jintruade“ prepoznao „posestrimu“ svojeg ostvarenja „Smuokvo muoga Dida“ (Ricov, 2003: 7). Dakle, tradicija koju je započeo nastavlja živjeti.

U zbirci *Čă sê îs nămîn mōrbînŭaš* čitatelj upoznaje Joju Ricova, razigranog dječaka, adolescenta zaokupljenog egzistencijalnim problemima, strastvenog mladića i zrelog čovjeka, sad vedrog i šaljivog, sad uronjenog u refleksije i zabrinutog. Zbog iznimne uvjerljivosti, lako može uroniti u umjetnikov svijet, aktivno ga promatrati i prepoznati neke prošle ili sadašnje svjetove i anticipirati one buduće. Osim interpretativne slojevitosti, Joja Ricov oduševljava kombiniranjem svakodnevnog govora s inovativnim elementima, reinterpretacijom konvencionalnih tema i motiva i zaigranošću stilskim figurama. Ponovni susret s ovom originalnom pjesničkom kreacijom na kaljskoj čakavici bio mi je čitateljski ugodan i istraživački poticajan.

ZNAKOVI I SIMBOLI

/	završetak stiha
//	završetak strofe
<	s desne strane je stariji lik
>	s desne strane je mlađi lik

KRATICE

s. v.	<i>sub voce</i>
tal.	talijanski
usp.	usporedi

IZVORI I RJEČNICI S PRIPADAJUĆIM KRATICAMA

Skok I-III	Skok, Petar. 1971–1973. <i>Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika</i> , Zagreb: JAZU
MM	Perin Džo, Zoran. 2003. <i>Muore muajo</i> , Kali: Matica hrvatska
MMB	Rakvin Mišlov, Milena. 1992. <i>Mene moja baba</i> , Zagreb: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika
NJHR	Marija, Uroić i Hurm, Antun. 1994. <i>Njemačko-hrvatski rječnik</i> , Zagreb: Školska knjiga
RGMK	Maričić Kukljičanin, Tomislav. 2000. <i>Rječnik govora mjesta Kukljice</i> , Zadar: Matica hrvatska
RGOI	Smoljan, Ante. 2015. <i>Rječnik govora otoka Ista</i> , II. izd., Zadar: Matica hrvatska
RGOO	Valčić, Ante Toni. 2012. <i>Rječnik govora otoka Ošljaka</i> , Zadar: Matica hrvatska
RRG	Radulić, Ladislav. 2002. <i>Rječnik rivanjskog govora</i> , Zadar: Matica hrvatska.

MREŽNI IZVORI

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.srce.hr/>, pristupljeno 15. siječnja 2024.

Hrvatska jezična riznica, <http://riznica.ihjj.hr/>, pristupljeno 15. siječnja 2024.

LITERATURA

- BENIĆ, M. (2013). Fonologija i naglasak imenica u govoru mjesta Kali. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 39, 1, 11–68.
- BROZOVIĆ, D. (1986). Između stilske i ilustrativne funkcije i orijentacije u hrvatskoj dijalektalnoj poeziji. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 25, 29–35.
- BULIMBAŠIĆ-BOTTERI, M. (1995). Pregled bračkoga čakavskog pjesništva 20. stoljeća. *Čakavska rič*, 1-2, 143–174.
- FABIJANIĆ, M. (2013). *Romanizmi u suvremenoj čakavskoj poeziji na govorima o. Ugljana*, doktorska disertacija. Sveučilište u Zadru, neobjavljeni rad.
- GALIĆ, J. i LISAC, J. (2016). Čakavština Milene Rakvin Mišlov i kaljski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 20, 57–78.
- GALOVIĆ, F. (2013). Prilog istraživanju jezika hrvatske dijalekatske poezije: bračko čakavsko pjesništvo. *Croatica et Slavica Iadertina*. IX/1, 83–98.
- KÖVECSES, Z. (2008). The Conceptual Structure of Happiness. U: Tissari, H.; Pessi A. B.; Salmela, M. (ur.) *Happiness: Cognition, Experience, Language. Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences* 3 (131–143). Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies.
- LISAC, J. (1997). Uz proučavanje kaljskoga i ošljačkoga govora. *Zadarska smotra*, 47 (4-6), 21–25.
- LISAC, J. (2013). Čakavština kao jezik pismenosti i književnosti od srednjeg vijeka do danas. *Croatica et Slavica Iadertina*, IX/1, 31–37.
- LIVLJANIĆ, I. (2014). Sjećanja na zajedničke uzničke dane. *Zadarska smotra*, 1-2, 23–25.
- MAROEVIĆ, T. (2014). Od usklika do urlika. Zapis za Joju Ricova. *Zadarska smotra*, 1-2, 9–11.
- MAŠTROVIĆ, T. (2014). Joja Ricov u svom zavičaju. Život i djelo Kaljanina Joje Ricova, *Zadarska smotra*, 1-2, 16–22.
- MILANJA, C. (2014). Joja Ricov – od tradicije do eksperimenta. *Zadarska smotra*, 1-2, 12–15.
- RABAC-ČONDRIĆ, G. (1991/92). Poetika istarskog egzodusa. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 31 (21), 243–254.
- RABAC-ČONDRIĆ, G. (1992/93, 1993/94). Čakavske antologije. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 32-33 (22-23): 203–221.
- RICOV, J. (1989). *Ča se is namin morbinuaš: pisme i dramolozi* (1987-1989). Zagreb: vlast. naklada.

- RICOV, J. (1992). Milena Rakvin Mišlov poeta deodatus. U: Rakvin Mišlov. M. *Mene moja baba. Pisme (1990-1992)*. Zagreb: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, 11–15.
- RICOV, J. (2003). Predgovor: Zoran Perin Džo – maslini i moru sučelice. U: Perin Džo, Z. *Muore Muajo*, Kali: Matica hrvatska Kali.
- RICOV, J. (2013). *Fonetski polisemantizam alias govorno višeznačje (stihovi, polemike, ogledi i zapisi): 1959-2011*. Zagreb – Zaprešić: Crograf.
- ROGIĆ MUSA, T. (2012). Od metafore-riječi do metafore-funkcije. *Filozofska istraživanja*, 125. 32/1: 139–152.
- Sorel, S. (2013). Tradicijski aspekti pjesništva Petra Gudelja. *Fluminensia*, 25. 1, 75–88.
- SOREL, S., & JANKOVIĆ-PAUS, S. (2012). *Dvostruki kriteriji. Knjiga književnih kritika*, Rijeka: e-izdanja Filozofskog fakulteta u Rijeci, *online* dostupno na: S Sorel i S Jankovic Paus - Dvostruki kriteriji.pdf (uniri.hr)
- TOMELIĆ-ČURLIN, M. (2009). Proučavanje jezika hrvatske dijalekatske poezije (kaštelanska čakavica). *Čakavska rič*, XXXVII, 1-2, 77–86.

TRADITION AND INNOVATION IN THE POETIC DISCOURSE OF JOJA RICOV

ABSTRACT

The paper examines traditional and innovative elements in the collection of dialect poetry *Čă sē is nāmīn mōrbīnūāš* by Joja Ricov. In the analyzed verses, linguistic features of the Kali Chakavian dialect were observed, and a selection was made to include examples of those themes and motifs, lexical choices and tropes which demonstrate a link with the literary tradition and where departures from it were achieved by experimenting with word formation and the use of punctuation. It has been established that rather than being at odds, tradition and innovation are synchronized and inspire admiration in readers.

KEYWORDS:

Chakavian poetry, Joja Ricov, linguistic and literary heritage, innovation